

**Μνημονιακή
εναντίον
Δεξιάς;**

**«Αριστερά»
ρεβανσοστικής**

**Οι πολιτικές προοπτικές πέρα από το
κλισέ «Τσίπρας ή Μητσοτάκης»**

*Το κεντρικό άρθρο της εφημερίδας «Κόκκινο Νήμα» νο7 που
κυκλοφορεί*

Του Πάνου Κοσμά

**Όλα τα βασικά συστατικά του πολιτικού σκηνικού έλκουν την
καταγωγή τους από την περίοδο μεταξύ των εκλογών του
Ιανουαρίου 2015 και των εκλογών του Σεπτεμβρίου 2015. Χωρίς
ένα ερμηνευτικό πλαίσιο όσων συνέβησαν τότε, είναι αδύνατο να
αποκωδικοποιήσουμε την «πολιτική μηχανική» των πολιτικών
εξελίξεων αλλά και τη σημερινή τους δυναμική.**

Οι «υποθήκες» του 2015

Στο άρθρο αυτό το «τι συνέβη το 2015» μας αφορά μόνο από την άποψη των δομικών χαρακτηριστικών της συγκυρίας που δρομολογήθηκαν ύστερα από το πρώτο εννεάμηνο εκείνου του έτους. Αυτά τα δομικά χαρακτηριστικά ήταν/είναι βασικά, σε πολύ αδρές γραμμές, τέσσερα:

1. Η ήττα της Αριστεράς και του κινήματος:

Το καλοκαίρι του 2015 δεν ηττήθηκε μόνο ο ΣΥΡΙΖΑ ως τέτοιος, ως κόμμα και πολιτικό σχέδιο, αλλά συνολικότερα τα κινήματα αντίστασης και η Αριστερά. Ηττήθηκε το πολιτικό σχέδιο της ανατροπής του μνημονιακού καθεστώτος που θα άνοιγε δρόμους για συνολικότερες ανατροπές. Το γεγονός ότι η ήττα συντελέστηκε με την εξευτελιστική «κωλοτούμπα» του καλοκαιριού του 2015, διά της φυγομαχίας και χωρίς καν να δοθεί η κρίσιμη μάχη που θα άφηνε αγωνιστικές εμπειρίες και παρακαταθήκες, είχε/έχει ένα διπλό και αντιφατικό αποτέλεσμα: Από τη μια, οι τάσεις της ρήξης και της υποταγής/συναίνεσης δεν διαχωρίστηκαν στη δράση και τη μάχη, αφήνοντας μια υποθήκη όχι με τη μορφή αγωνιστικών

εμπειριών σύγκρουσης χρήσιμων για έναν επόμενο «γύρο» αλλά με τη μορφή «συλλογικού απωθημένου» για τη μάχη που δεν δόθηκε. Από την άλλη, αυτή η «ήττα χωρίς μάχη» δημιούργησε γενικευμένα χαρακτηριστικά εκφυλισμού και αναξιοπιστίας της Αριστεράς σαν ηγεσίας του αγώνα.

2. Η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ, ηττημένη και ταυτόχρονα νικήτρια:

Το καλοκαίρι του 2015 δεν ηττήθηκε έτσι απλά, μονοδιάστατα και καθαρά η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ. Η πραγματικότητα είναι αντιφατική: Πρώτον, η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ πέτυχε μια διπλή νίκη: τόσο απέναντι στις παλιές μνημονιακές δυνάμεις όσο και απέναντι στις διαθέσεις της ρήξης και τα διαφορετικά πολιτικά σχέδια μέσα στην Αριστερά. Δεύτερον, την ίδια στιγμή ηττήθηκε η ίδια κατά κράτος από το σύστημα, εγχώριο και διεθνές. Αυτή η διπλή και αντιφατική πραγματικότητα εξηγεί πολλά: Γιατί, παρά την «κωλοτούμπα», θριάμβευσε στις εκλογές του Σεπτεμβρίου 2015, κερδίζοντας ξανά τη μαζική υποστήριξη των λαϊκών στρωμάτων. Γιατί, παρά το προφανές της πολιτικής του «προδοσίας» το καλοκαίρι του 2015, δεν πιάστηκε σοβαρά από τα αριστερά, ούτε στις εκλογές του Σεπτεμβρίου του 2015 ούτε στη διάρκεια της μνημονιακής του κυβερνητικής θητείας μέχρι σήμερα. Διότι οι άλλες αριστερές ηγεσίες και σχέδια, έξω από αλλά και μέσα στον ΣΥΡΙΖΑ, είχαν ήδη χάσει τη μάχη και την αξιοπιστία τους ως οργανωτών της προοπτικής της ρήξης πριν ή και πολύ πριν μπούμε στο κρίσιμο 2015, γεγονός που «επιβεβαιώθηκε» στις εξελίξεις του πρώτου εννεαμήνου του 2015 και αποτυπώθηκε στις εκλογές του Σεπτεμβρίου.

3. «Αριστερή» μνημονιακή κυβέρνηση, σαν προ-στάδιο για την έλευση μιας ρεβανσιστικής Δεξιάς:

Ωστόσο, η νίκη της ηγεσίας του ΣΥΡΙΖΑ υπήρξε πύρρεια: δεν κατάφερε ούτε πρόκειται να καταφέρει να αλλάξει πραγματικά «στάτους» και να γίνει «κανονική» επιλογή της αστικής διαχείρισης. Θα έχει τη μοίρα του «αναλώσιμου» της αστικής-μνημονιακής διακυβέρνησης. Έχοντας επιλέξει ένα σχέδιο τύπου Λούλα αλλά στο πολύ πιο δυσμενές πεδίο της Ευρωζώνης και σε

πολύ πιο δυσμενή χρόνο (μεσούσης της κρίσης που ξέσπασε το 2008), αλλά έχοντας ταυτόχρονα προλάβει να «θίξει» και «ερεθίσει» τα ανακλαστικά της αστικής τάξης και του διεθνούς ιμπεριαλισμού, έγινε αποδεκτή σαν μνημονιακός κυβερνήτης μόνο υπό τους όρους μιας πολύ σκληρής επιτροπείας και μόνο υπό προθεσμίαν. Η πολιτική της λειτουργία θα είναι ανάλογη αυτής του Λούλα: θα εξαντλήσει τα περιθώρια να κάνει αναξιόπιστη την Αριστερά και θα προσφέρει πολύτιμες υπηρεσίες στο σύστημα, αλλά μόνο για να «προετοιμάσει» την πολιτική της διαδοχή από μια ρεβανσοιστική Δεξιά. Ο Κυριάκος Μητσοτάκης πρωθυπουργός θα ήταν απλώς ένα ανέκδοτο χωρίς την «προεργασία» της μνημονιακής κυβερνητικής θητείας του ΣΥΡΙΖΑ. Κατ' αναλογία με τη Βραζιλία αλλά σε πολύ πιο συμπυκνωμένο χρόνο, το «σχέδιο τύπου Λούλα» θα έχει τα ανάλογα αποτελέσματα: το γάντζωμα στην κυβερνητική εξουσία μέχρι το τελευταίο δευτερόλεπτο κι ύστερα μια σκληρή αποκαθήλωση – ενδεχομένως και με άλλες αναλογίες με τη Βραζιλία όπως δικαστικές διώξεις κ.λπ.

Οι δηλώσεις Βέμπερ ότι η νίκη Μητσοτάκη θα είναι νίκη ενάντια στο λαϊκισμό είναι προάγγελος αυτής της αποκαθήλωσης: ευχαριστούμε για τις υπηρεσίες σας, αλλά η φυσική σας θέση είναι «αλλού»...

4. Η άνοδος της ακροδεξιάς σαν «δείκτης» της δυναμικής των πολιτικών εξελίξεων:

Όμως, δεν πρόκειται μόνο για την «αριστερή» μνημονιακή διακυβέρνηση που προετοιμάζει την επάνοδο μιας ρεβανσοιστικής δεξιάς: παρόλο που ο ελληνικός καπιταλισμός διάγει περίοδο σχετικής «ηρεμίας του τρόμου» και βολεύεται μια χαρά με την «αριστερή» μνημονιακή διαχείριση, οι πολιτικές διεργασίες έχουν όλα τα προδρομικά σημάδια μιας μελλοντικής επιτάχυνσης. Ο μηχανισμός της δεξιάς μετατόπισης, τυπικός πλέον διεθνώς σε πολλές και σημαντικές χώρες, έχει μπει κι εδώ σε λειτουργία, αν και σε αργή ταχύτητα – προς το παρόν. Όπως και με τις κεντροαριστερές κυβερνήσεις της Λ. Αμερικής, η «αριστερή» μνημονιακή διακυβέρνηση προετοιμάζει την έλευση μιας ρεβανσοιστικής δεξιάς, αλλά η δύναμη που «ρυμουλκεί» τις

πολιτικές εξελίξεις δεξιά, είναι η ακροδεξιά – που βάζει υποθήκες να διαδεχτεί με τη σειρά της τη ρεβανσοιστική δεξιά αν αυτή αποδειχτεί αναποτελεσματική να επιβάλλει το «νόμο» και την «τάξη» που απαιτεί το κεφάλαιο.

Η δυναμική αυτή των πολιτικών εξελίξεων όχι μόνο δεν μπορεί να κατανοηθεί εις βάθος αλλά διακωμωδείται αν γίνει προσπάθεια να περικλειστεί στο δίλημμα «Τσίπρας ή Μητσοτάκης».

Ο ΣΥΡΙΖΑ: «φιλάνθρωπα» μνημονιακός

Το βασικό άλλοθι της «κωλοτούμπας» του καλοκαιριού του 2015 ήταν τούτο: Μια ρήξη με τους δανειστές θα είναι ακόμη χειρότερη από τα μνημόνια. Η υποταγή στα μνημόνια είναι αναπόφευκτη, ώστε να κερδίσουμε χρόνο μένοντας στην κυβερνητική εξουσία μέχρι η δαμόκλειος σπάθη της χρεοκοπίας να πάψει να σφυρίζει πάνω από τα κεφάλια μας. Τότε, έχοντας ανακτήσει την οικονομική κυριαρχία, θα μπορέσουμε σιγά-σιγά να εφαρμόσουμε το πρόγραμμά μας. Ιδού λοιπόν, η υποτιθέμενη ανάκτηση της «οικονομικής κυριαρχίας» ήρθε με την «καθαρή έξοδο από τα μνημόνια», αλλά όπως αναμενόταν και ήταν βέβαιο ο ΣΥΡΙΖΑ δεν έγινε ξανά αντι-μνημονιακός. Ούτε καν στα λόγια! Στις θριαμβολογίες των κυβερνητικών στελεχών, που βρίθουν μεγαλοστομιών, δεν υπάρχει ούτε ίχνος αντι-μνημονιακού λόγου.

Είναι απόλυτα φυσικό. Ο ΣΥΡΙΖΑ παραμένει μνημονιακός με την πιο ουσιαστική έννοια του όρου: όχι μόνο δεν αμφισβητεί αλλά κινείται συνειδητά και με απόλυτο σεβασμό εντός των σκληρών καταναγκασμών που επιβάλλει το καθεστώς συσσώρευσης και εκμετάλλευσης που οικοδομήθηκε με τα αλλεπάλληλα μνημόνια – το τελευταίο από τα οποία έχει τη δική του υπογραφή. Όλο το σχέδιο για την υποτιθέμενη «επούλωση των πληγών» στηρίζεται στο μοίρασμα των υπερ-πλεονασμάτων, δηλαδή του τμήματος του πρωτογενούς πλεονάσματος που υπερβαίνει το θηριώδες 3,5%!

Πού οφείλεται αυτό το υπερ-πλεόνασμα; Σίγουρα όχι σε κάποιο

αναπτυξιακό «μπουμ» του ελληνικού καπιταλισμού – η ανάκαμψη είναι μάλλον αναιμική και κινείται διαρκώς κάτω από τις κάθε φορά αρχικές προβλέψεις. Η λογική λέει, λοιπόν, πως είτε τα μνημονιακά μέτρα για μυστηριώδεις λόγους υπεραποδίδουν είτε είχαν επιβληθεί... προληπτικά βαρύτερα μέτρα απ' ό,τι ήταν αναγκαίο, σαν διπλή διασφάλιση για την επίτευξη των στόχων για το πρωτογενές πλεόνασμα.

Αυτό το «ασφαλιστήριο συμβόλαιο» της υπερ-λιτότητας είναι που εξασφάλισε έως σήμερα τα υπερ-πλεονάσματα. Μέρος αυτού του συμβολαίου είναι και η περικοπή των συντάξεων που ανεστάλη για το 2019 (και δεν καταργήθηκε σε μόνιμη βάση όπως ψευδώς ισχυρίζονται τα κυβερνητικά στελέχη) καθώς και η μείωση του αφορολόγητου ορίου (για την οποία έχουμε μόνο κυβερνητικές εικασίες αλλά καμιά επίσημη δήλωση από τις Βρυξέλλες ότι μπορεί να ανασταλεί).

Ποια ισχυρίζεται λοιπόν ότι είναι η διαφορά του από τη ΝΔ; Όχι ότι το πρόγραμμά του αποσκοπεί στο σταδιακό «ξήλωμα» του μνημονιακού οικοδομήματος, αλλά η διαχείριση με «κοινωνική ευαισθησία» των υπερ-πλεονασμάτων που παράγονται λόγω του «ασφαλιστηρίου συμβολαίου» της υπερ-λιτότητας!

Έστω κι έτσι, όμως, το «ασφαλιστήριο συμβόλαιο» παραμένει ακέραιο και οι «ασφαλιστικές ρήτρες» (για νέες περικοπές στις συντάξεις, μείωση του αφορολόγητου) μπορούν μόνο να αναβάλλονται για μικρό χρονικό διάστημα. Καθώς η «ανάπαυλα» της ανοδικής φάσης του οικονομικού κύκλου διεθνώς θα βαίνει προς το τέλος της, τα υπερ-πλεονάσματα θα μειωθούν ή και θα εξαφανιστούν εντελώς, μαζί με αυτά τα μικρά περιθώρια για κυβερνητική φιλανθρωπία.

Γιατί όμως ο ΣΥΡΙΖΑ εμφανίζεται τόσο τυπικός στις μνημονιακές του υποχρεώσεις και μάλιστα σε ντε φάκτο προεκλογική περίοδο, όταν θα δικαιούνταν κάποιες, έστω λεκτικές, αντιμνημονιακές... υπερβάσεις; Διότι απλούστατα θέλει να μείνει απόλυτα μέσα στο παιχνίδι της αστικής διαχείρισης. Τα κορυφαία του -και όχι μόνο- στελέχη δεν μπορούν ούτε να διανοηθούν την επιστροφή στα

«μολυβένια χρόνια» της κοινωνικής αντιπολίτευσης και των μικρών εκλογικών ποσοστών. Η «κυβερνώσα Αριστερά» του Κώστα Σκανδαλίδη... κυβερνάει πλέον τις προθέσεις, το θυμικό και τα πολιτικά τους σχέδια. Η μνημονιακή προσαρμογή δεν ήταν «τακτική υποχώρηση», μια παρένθεση μέχρι να ανακτηθεί η δυνατότητα για επιστροφή σε αντιμνημονιακές πολιτικές: ήταν βαθιά μνημονιακή μετάλλαξη και εθισμός στο αστικό πολιτικό παιχνίδι. Το πολιτικό σχέδιο της ηγεσίας Τσίπρα είναι να παραμείνει, έστω και αν χάσει τις εκλογές, στο αστικό-μνημονιακό πολιτικό παιχνίδι σαν δεύτερος ισχυρός πολιτικός πόλος δίπλα και ενάντια στη ΝΔ.

Η ΝΔ: ο «κεντρώος» Μητσοτάκης επικεφαλής εθνικιστικής στροφής

Η απορία κάποιων δημοσιολογούντων «πώς ο Κυριάκος Μητσοτάκης, ένας φιλελεύθερος κεντρώος, ηγείται μιας τέτοιας εθνικιστικής στροφής και μετέρχεται εμφυλιοπολεμικού πολιτικού λόγου» δηλώνει επιφανειακή προσέγγιση των πολιτικών εξελίξεων και αδυναμία κατανόησης των πολιτικών διεργασιών, στην Ελλάδα και διεθνώς. Όλα ξεκινούν από το γεγονός ότι το ξεπέραςμα της κρίσης του 2008 ήταν ασταθές και αδύναμο να δημιουργήσει μια νέα δυναμική. Αντίθετα, κατά παραδοχή των ίδιων των αναλυτών του συστήματος, ξανάστησε στα πόδια του το μοντέλο συσσώρευσης που μπήκε σε κρίση το 2008, σε ακόμα πιο ασταθή και κρισιακή μορφή.

. Η κρίση πολιτικής ηγεμονίας των κυρίαρχων αστικών δυνάμεων σε συνθήκες που οι πολιτικές ακραίας λιτότητας γενικεύονται και βαθαίνουν, η γενικευμένη αίσθηση ότι η κρίση θα επανέλθει και αυτή τη φορά η διαχείρισή της από τις κυρίαρχες ιμπεριαλιστικές δυνάμεις δεν θα είναι συναινετική αλλά ανταγωνιστική και η -ανεξάρτητα και από την κρίση- τάση ανατροπής των συσχετισμών δύναμης στην κορυφή της ιμπεριαλιστικής πυραμίδας ισχύος (ΗΠΑ-Κίνα, Δύση-Ανατολή), σε

συνδυασμό με την ήττα της Αριστεράς και των κινημάτων αντίστασης της προηγούμενης δεκαετίας, εξηγούν τη γενικευμένη φθορά των κυρίαρχων έως σήμερα συστημικών δυνάμεων, τη γενικευμένη φθορά της μεταπολεμικής αστικής δημοκρατίας, την ανάδυση πολιτικών κράτους «έκτακτης ανάγκης», την ανάδυση της «λαϊκής», εθνικιστικής και ρατσιστικής (ακρο)δεξιάς.

Σε τέτοιες συνθήκες, η Δεξιά, ακόμη και του τύπου της ΝΔ, αντιπροσωπεύει ένα μοντέλο διαχείρισης που εμπνέεται από την πεποίθηση ότι λίαν προσεχώς θα απαιτηθούν πολιτικές διαχείρισης σκληρές, όχι απλά «του νόμου και της τάξης», αλλά του ροπάλου και της «έκτακτης ανάγκης». Επιπλέον, κάθε αστική τάξη διαπερνιέται πλέον από την ανασφάλεια της γενίκευσης των πολιτικών «εθνικής προτεραιότητας».

Η «Αριστερά» μετατοπίζεται στο μνημόνιο, η Δεξιά μετατοπίζεται προς την ακροδεξιά, η ακροδεξιά ανεβαίνει και καθαρά ναζιστικά κόμματα (όπως η Χρυσή Αυγή) ενισχύονται και νομιμοποιούν την παρουσία τους στο πολιτικό παιχνίδι: Τίποτε από όλα αυτά δεν μπορεί να ερμηνευτεί από μόνο του: καθένα από αυτά συμβαίνει για τους ίδιους λόγους που συμβαίνουν και όλα τα υπόλοιπα. Είναι η ενότητα των πολιτικών διεργασιών σε συνθήκες ανάπαυλας και αναμονής της νέας κρίσης.

Η «αναβληθείσα» μάχη θα δοθεί σε άλλο έδαφος

Ο ελληνικός καπιταλισμός ζει τη δική του ανάπαυλα, αλλά όλοι ετοιμάζονται για το τέλος της. Ο μνημονιακά εξαλλαγμένος ΣΥΡΙΖΑ έπαιξε το δικό του κομβικό ρόλο σε αυτή την «ανάπαυλα» και τα χαρακτηριστικά που πήρε. Όμως αυτή η πολιτική ανάπαυλα τελειώνει με τις επερχόμενες εκλογές, και μάλιστα σε συνθήκες που εξαντλείται ο κύκλος της διεθνούς ανάκαμψης που ακολούθησε την κρίση του 2008...

Ο ελληνικός καπιταλισμός χρωστάει πολλά στον ΣΥΡΙΖΑ για τη

σχετική του σταθεροποίηση μετά το καλοκαίρι του 2015, αλλά οι εξελίξεις θα απαιτήσουν σκληρές διαχειρίσεις για τις οποίες ο ΣΥΡΙΖΑ θα είναι εντελώς ακατάλληλος. Η ΝΔ θα έρθει για να συνεχίσει τη δουλειά από κει που θα την αφήσει το κόμμα του Αλ.Τσίπρα.

Και αν οι συνθήκες το απαιτήσουν, αν ούτε μια σκληρή Δεξιά τύπου ΝΔ δεν είναι «αρκετή», μια καθαρόαιμη ακροδεξιά θα αναδυθεί – τα προδρομικά της στοιχεία τα βλέπουμε ήδη.

Πού βαδίζουμε λοιπόν; Σε μια μακρόχρονη μνημονιακή προσαρμογή με δικομματισμό ΝΔ και ΣΥΡΙΖΑ, με συμπληρωματικούς ρόλους και διαφορές στα σημεία; Ή στο τέλος της ανάπαυλας, επάνοδο βραχυμεσοπρόθεσμα των κρισιακών φαινομένων και νέα σκληρή στροφή στη διαχείριση του συστήματος; Πιστεύουμε ότι οι εξελίξεις θα κινηθούν στη δεύτερη κατεύθυνση. Οι εκλογές είναι ένα ορόσημο που σηματοδοτεί την αλλαγή φάσης. Όμως, αυτή η αλλαγή δεν θα κριθεί από το αποτέλεσμα τους, αλλά από τις βαθύτερες δυναμικές της περιόδου στην Ελλάδα και διεθνώς.

Για να ξαναγυρίσουμε εκεί απ' όπου ξεκινήσαμε: Τι απέγιναν οι αγωνιστικές διαθέσεις και η «συλλογική ευφυΐα» της περιόδου 2010-2015; Καταστράφηκαν εξαιτίας της μνημονιακής προσαρμογής του ΣΥΡΙΖΑ και της συνακόλουθης ήττας; Η μάχη που δεν δόθηκε το 2015 ματαιώθηκε ή είναι «υπό αναστολή»; Ύστερα από όσα είπαμε, η δική μας απάντηση είναι η εξής:

Το κινηματικό και ριζοσπαστικό κεφάλαιο της περιόδου 2010-2015 δεν ακυρώθηκε στο σύνολό του. Το 2015 η ήττα διά της φυγομαχίας εξασφάλισε τη διατήρηση των «στρατευμάτων» της Αριστεράς άθικτων, αλλά της επέβαλε ποινή βαριάς αναξιοπιστίας. Στις εξελίξεις των επόμενων χρόνων, όμως, η νίκη ή η ήττα θα κριθούν στη μάχη – περιθώρια για νέα φυγομαχία δεν θα υπάρξουν! Η «αναβληθείσα» μάχη θα δοθεί, αλλά σε νέο έδαφος και σε δυσκολότερες συνθήκες. Όχι όμως από «μαζικά πολιτικά εργαλεία» τύπου ΣΥΡΙΖΑ (πολύ περισσότερο που και ο «παλιός-καλός» αντιμνημονιακός ΣΥΡΙΖΑ αποδείχτηκε εργαλείο άχρηστο την πιο κρίσιμη στιγμή) ή ΚΚΕ (που σε όλες

τις κρίσιμες καμπές έπαιξε το ρόλο του αριστερού εγγυητή σταθερότητας για το σύστημα). Οι ελπίδες μας είναι να μετουσιώσουμε το συλλογικό «απωθημένο» του 2015 σε σχέδιο μάχης και να ανασυγκροτήσουμε και ενισχύσουμε ταχύτατα τις δυνάμεις της επαναστατικής αριστεράς, ώστε να μπορέσει να βγει στο φως ο «άδηλος» συσχετισμός δύναμης, δηλαδή οι αγωνιστικές διαθέσεις των εργαζόμενων, των φτωχών, των ανέργων, της νεολαίας.

**Η μετα-αλήθεια
και ο ΣΥΡΙΖΑ**
Ηλίας Ιωακείμoglou
σελ. 4

ΚΟΚΚΙΝΟ νήμα

**Η πρόταση Τσίπρα για «τετραμερές»
Μουντιάλ στα Βαλκάνια**
Αλ. Λιοστάτος
σελ. 9-10

Έτος καμψής

Τέλος χρόνου για την ασταθή ισορροπία
στην Ελλάδα και την «ανάπαυλα» διεθνώς

Το κίνημα αντίστασης και η αριστερά
μπροστά σε νέες προκλήσεις

**Συνέντευξη των διωκόμενων
συνδικαλιστών Ελένης Μανουρά
και Χρήστου Βαγενά**
σελ. 14-15

**Πού βαδίζει
η Ευρώπη;**
Πάνος Κοσμάς
σελ. 8

